

Daumanto Levo Todeso projektas

" MOZÈS KLAJONÈS "

„...kaip surasti tą Mozę, kuris Tave išvestų per dykumą?“

Kiekvienas turime savo dykumą, kurioje gimstame ir kurios vaizdas mums tėra iliuzija. Kiekvienas gimdamas gauname vardą, religiją, tautybę – be galo daug dalykų, kurių negalime pasirinkti, ir su jais tapatinamės. Kiekvieno mūsų tikslas tokiose aplinkybėse – išlaisvinti savo protą bei leistis į Mozės paieškas. Kas gali, Mozę randa savyje. Kas negali, randa artimoje aplinkoje. Kas neranda – lieka dykumoje.

Mozės paieškos reiškia kiekvieno mūsų gyvenimo tikslo ir prasmės ieškojimą. Visi pagal savo aplinką, gebėjimus, supratimą turime rasti savo misiją, kurią privalome įgyvendinti šiame gyvenime. Tai – mūsų išėjimas iš dykumos. Visgi, beieškodami prasmės bei tikslo, privalome atrasti ir save, tačiau tame paieškų kelyje negalime griauti ką jame randame.

A project by **Daumantas Levas Todesas**

" MOSES WANDERING "

“...how can You find the Moses who would lead You through the desert?“

Each of us has his/her own desert where we are born, and its picture is but an illusion for us. Everyone receives a name, religion and nationality upon birth – numerous things we cannot choose, and we identify ourselves with them. The aim of each of us under such circumstances is to free our mind and wander in search of Moses. Those who can, they find Moses in themselves. Those who cannot, they find him in close proximity. Those who cannot find him, they stay in the desert.

The search for Moses means the quest for the goal and meaning of our lives. Each of us should find our mission to pursue in this life in accordance with our own environment, abilities and understanding. This is our coming out of the wilderness. However, in our pursuit of the goal and meaning, we have to find ourselves, too. But along this quest we cannot destroy what we find along the road.

Jakovas Bunka

Plungiškis Jakovas Bunka (1923-2014) – vienintelis tautodailininkas žydas Lietuvoje. Jo tėvas Leiba Bunka, dar vaikystėje pastebėjęs sūnaus pomėgį menui, po nebaigtų studijų Telšių ješivoje šešiolikmetį vaikiną nuvedė pas meistrą Juozą Šoblinską mokytis staliaus amato. Tačiau po metų prasidėjęs karas Bunkų šeimai atnešė daugybę išbandymų ir skaudžių netekčių. Po karo Bunka savo meną paskyrė nužudytų tautiečių atminimo įamžinimui. 1976 metais žydų kapavietėse Šateikiuose Bunka pastatė beveik 4 metrų aukščio skulptūrą, 1986 metais Kaušėnuose kartu su savo draugais medžio drožėjais lietuviais įkūrė Kaušėnų genocido Aukų memorialą.

Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, Bunkos kūriniai pasklido po visą pasaulį. 1996 metais Bunkos drožiniai pristatyti Izraelyje, kur vertintojai atkreipė dėmesį į Bunkos kūrybos savitumą. Judėjiškame religiniame mene vengta vaizduoti žmogų, o Bunka, perėmęs lietuvių liaudies medžio drožėjų tradicijas, suteikė kūnus ir veidus judėjų religiniams veikėjams, įamžino litvakų kasdienybę. Meistro darbai taip pat eksponuojami Vašingtone, Holokausto muziejuje. Už viso gyvenimo aktyvią visuomeninę veiklą apdovanotas Lietuvos Didžiojo Kunigaikščio Gedimino ordino Riterio kryžiumi.

Mozės paminklą Plateliuose ant Jazminų kalno šlaito Bunka pastatė apie 1986 m. Paminklas skirtas šio kalno papėdėje 1941 m. liepos mėnesį sušaudytų 30-ies Platelių žydų atminimui. Paminklas stovi 60 m aukštyje, į kalną veda 64 laipteliai. Pačiam Bunkai buvo svarbus šios vietos simbolinis panašumas su Sinajaus kalnu, kurio viršūnėje Mozė gavo įsakymus iš Dievo, kad perduotų juos izraelitams. Paminkle matome Mozę, laikantį dekalogo – 10-ies įsakymų – lentelę. Paminkle panaudoti ir svarbiausi judaizmo simboliai – menora (septynšakė žvakidė, Izraelio valstybės simbolis, įtrauktas į valstybės herbą) ir Dovydo žvaigždė (žydų tautos simbolis, naudojamas Izraelio vėliavoje). Paminkle atpažįstame savitą Bunkos braižą – formos apibendrintos, atsisakyta smulkmenų, didžiausias dėmesys sutelktas į Mozės veidą, figūrai elegancijos suteikia meistriškai išskaptuotos apsiausto klostės, o reljefiniai simboliai subtilūs, bet raiškūs, sėkmingai įrėminą figūrą. 2016 m. skulptūra nugriuvo, pavyko išsaugoti ir konservuoti tik Mozės portretą. 2018 m. pastatyta kopija (išskaptavo Antanas Vaškys).

Jakovas Bunka (1923-2014) was born and spent most of his life in Plungė, a town in the Western Lithuania. He is considered to be the only Jewish folk artist in Lithuania. His father Leiba Bunka noticed his son's love of art as a child. After Jakovas completed his studies in Telšiai yeshiva, his father took a sixteen-year-old boy to the master Juozas Šoblinskas to study carpentry. However, the war that began a year later brought many tragedies and painful losses to the Bunka family. After the war, Bunka dedicated his art to commemorating the killed compatriots. In 1976, Bunka erected a sculpture almost 4 meters high in the Jewish cemetery in Šateikiai, and in 1986, in Kaušėnai, together with Lithuanian woodcarvers, he set up a memorial to the victims of the Kaušėnai genocide.

After Lithuania regained its independence, Bunka's works spread throughout the world. In 1996, Bunka's carvings were presented in Israel, where evaluators drew attention to the uniqueness of Bunka's work. In Jewish religious art, the depiction of man was avoided, and Bunka, having adopted the traditions of Lithuanian folk woodcarvers, provided Jewish religious figures with bodies and faces and immortalized the daily life of the Litvaks. The masterpieces are also on display at the Holocaust Museum in Washington. He was awarded the Knight's Cross of the Order of the Grand Duke of Lithuania Gediminas for his active social life.

The monument to Moses in Plateliai on the slope of Jasmine Hill was built by Bunka around 1986. The monument is dedicated to the memory of the 30 Plateliai Jews shot at the foot of this mountain in July 1941. The monument

stands at an altitude of 60 m, 64 steps lead up the hill. Bunka saw an important symbolic resemblance of this place to Mount Sinai, at the top of which Moses received commandments from God to pass them on to the Israelites. In the monument we see Moses holding a table of the Decalogue (the 10 Commandments). We also see the most important symbols of Judaism used in the composition, which are the menorah (the seven-pronged candlestick, the symbol of the state of Israel included in the coat of arms of the state) and the star of David (the symbol of the Jewish nation used in the Israeli flag). In the monument we recognize the distinctive style of Bunka: the forms are generalized, the details are abandoned, the main focus is on the face of Moses, the figure is elegantly decorated with masterfully carved pleated folds, and the embossed symbols are delicate but expressive, successfully framing the figure. Unfortunately, the sculpture collapsed in 2016, only the portrait of Moses was saved and underwent preservation. In 2018 a replica carved by Antanas Vaškys was erected in the same place.

Adomas Jacovskis

Adomas Jacovskis (g. 1948) – viena ryškiausių figūrų Lietuvos scenografijos istorijoje, o kartu – labai savitas tapytojas. 1973 m. baigęs tapybos ir scenografijos studijas LTSR valstybiniame dailės institute, jis iki šiol kuria Lietuvos ir užsienio teatrams, televizijai, aktyviai dalyvauja parodose. Jo teatrinė patirtis suteikia savitumo jo tapybinei raiškai – taupiomis priemonėmis, dažnai – kelių sodrių spalvų deriniu pasiekiamą emocinę įtaigą. Jo tapybos darbuose žmogaus figūra ir portretas yra pagrindiniai motyvai. Visas žiūrovo dėmesys sutelkiamas „jacobovskišką“, gerai atpažįstamą giliai susimąsčiusį personažą išdidinta, išilginta galva. Tačiau net ir stilizuotame portrete galime atpažinti prototipą, vaizduojamą asmenį. Šie Jacovskio tapybos darbams būdingi bruožai gerai matomi ir Bunkos Mozės portreto interpretacijoje. Originalus Bunkos susimąstęs ir išilgintas Mozės veidas panašus į Jacovskio puoselėjamą personažą. Be to, giedros, taurios mėlynos ir suvaldytos baltos spalvų derinį, perkirstą išieškotai skaudžia rožine galima rasti dar keliuose kituose Jacovskio portretuose, tačiau čia, dengdamas Bunkos rėžtuko, lietaus ir vėjo nugalintą medžio faktūrą atkartojantį paviršių šis spalvų derinys įgauna ypatingą skambėjimą.

Adomas Jacovskis (b. 1948) is one of the most prominent figures in the history of Lithuanian scenography, and at the same time a very unique painter. In 1973 after graduating from the LSSR State Art Institute with a degree in painting and scenography, he still works in Lithuanian and foreign theaters, television, and actively participates in

exhibitions. His theatrical experience enriches his distinctive style as he reaches emotional persuasion using economic means of expression, usually a combination of just a few rich colors. In his paintings, the human figure and portrait are the main motifs. The entire focus of the viewer is on the well-recognized character with a enlarged, elongated head with a facial expression of deep contemplation. But even in a stylized portrait, we can recognize the depicted person.

These features of Jacovskis' paintings are also evident in the interpretation of Bunka's portrait of Moses. Bunka's original thoughtful and elongated face is similar to that of Jacovskis' cherished character. In addition, the combination of clear, precious blue, and controlled white, cut in with a painful pink, can be found in several other portraits by Jacovskis. However here, by covering the surface of wood that was processed by Bunka's cutter, polished by rain and wind, the color combination acquires a special sound.

Ewa Polkhe

Ewa Pohlke gimė Kentšyne, Rytų Lenkijoje, daugiatautėje, skirtingų religijų šeimoje, augo daugiakultūroje aplinkoje, apsupta pasakojimų iš sudėtingos regiono istorijos. Baigusi studijas Olštynėje ir pradėjusi tapytojos, tapybos ir dailės terapijos mokytojos kelią, šiame mieste įsiliejo į žydišką atmintį saugančių iniciatyvų veiklas. Nuo 2010 m. gyvena ir kuria Kaune, ir savo kūryboje permąsto litvakų kultūrinį palikimą, organizuoja šiam reiškiniui skirtas tarptautines parodas.

Savo tapybos kūriniuose ji neretai naudoja žemę, smėlį ir pelenus, medienos gabalėlius, stiklą, metalus, atvežtus iš vietų, kur gyveno dailininkės protėviai arba kur keliavo pati, ieškodama įkvėpimo: iš Lietuvos, Lenkijos, Ukrainos, Baltarusijos, Izraelio. Taip per savitą medžiagiškumą kūriniai primena tų vietų istorijas.

Bunkos Mozės portreto interpretacijoje Pohlke apjungia litvakiško štetlo ir Sinajaus kalno dykumos vaizdinius. Taip atiduodama pagarba Bunkos darbui – apsuptas Plungės panoramos jis gebėjo įsivaizduoti ir pavaizduoti žmones ir įvykius, vykusius vietose, kurias sovietmečiu jam aplankyti būtų buvę labai sudėtinga. Tačiau fiziniai suvaržymai netrukdė vaizduotės kelionėms.

Ewa Pohlke (was born in Kętrzyn, Eastern Poland, into a multi-ethnic, multi-religious family, growing up in a multicultural environment surrounded by stories from the region's complex history. After completing her studies in Olsztyn and starting her career as a painter, painting and art therapy teacher, she joined the activities of initiatives that preserve Jewish memory in this city. Since 2010 she lives and creates in Kaunas, and in her work reflects on the cultural heritage of the Litvaks, organizes international exhibitions dedicated to this phenomenon. In her paintings, she often uses earth, sand and ashes, pieces of wood, glass, and metals brought from places where the artist's ancestors lived or where she traveled in search of inspiration: Lithuania, Poland, Ukraine, Belarus, Israel. Thus, through their distinctive materiality, the works are reminiscent of the stories of those places.

In the interpretation of Bunka's Moses, Pohlke combines images of the Lithuanian Shtetl and the Sinai Desert. This pays homage to Bunka's work – surrounded by a panorama of Plungė, he was able to imagine and depict people and events that took place in lands that would have been very difficult for him to visit during the Soviet era. However, physical constraints did not interfere with imaginative travel.

Solomonas Teitelbaumas

Solomonas Teitelbaumas (g. 1972) tapybą Vilniaus dailės akademijoje studijavo XX a. 10 deš., kai daugelis jaunųjų tapybą išmainė į „šiuolaikiškesnes“ raiškos formas – video meną, instaliacijas ir kt. Tačiau Teitelbaumas pasirinko tęsti ekspresyvosios tapybos tradiciją, iki jo puoselėtą Paryžiaus mokyklos atstovų litvakų Chaimo Soutine'o, Pinchus Kremegne'io, Michelio Kikoïne'o, o Lietuvoje – Antano Samuolio, Antano Martinaičio, Arvydo Šaltenio ir kitų. Šis sąmoningas ekspresionizmo tradicijų tęsimas pastebėtas dar jam studijuojant – 1995 m. dailininkas buvo apdovanotas V. Vizgirdos premija už grupės ARS tradicijų pratęsimą. Litvakiškai paryžietiško ir arsiško ekspresionizmų jungtis, savitas minkštas bei judrus potėpis, kontrastingas sodrių raudonų ir mėlynų derinys Teitelbaumo kūriniams suteikia išskirtinumo ir atpažįstamumo.

Šis raiškos savitumas matomas ir Bunkos Mozės interpretacijoje. Tuo tarpu religinis siužetas dailininkui ne toks įprastas, nors ir nevisiškai svetimas. Teitelbaumas tapo beveik vien iš natūros, tačiau savo pasirinkamiems siužetams dažnai suteikia mitiškumo, tad net tapydamas Vilniaus ar Kauno senamiesčius, jis siekia ištraukti į senus mūrus įsigėrusias istorijas ir legendas. Bunkos Mozės interpretacijoje matome atvaizduotą visą Mozės istoriją – nuo susitikimo su Dievu ganant avis ant Sinajaus kalno iki vedant izraelitus iš Egipto persiskyrusios Raudonosios jūros. Taip Teitelbaumas iš Bunkos Mozės portreto „ištraukia“ šio pranašo istoriją.

Solomonas Teitelbaumas (b. 1972) studied painting at the Vilnius Academy of Arts in the 1990s, when many young painters switched to 'more modern' forms of expression – video art, installations, etc. However, Teitelbaum chose to continue the tradition of expressive painting, which was cherished by the Parisian Litvaks Chaim Soutine, Pinchus Kremegne, Michel Kikoïne, and in Lithuania by Antanas Samuolis, Antanas Martinaitis, Arvydas Šaltenis and others. This deliberate continuation of the tradition of expressionism was noticed while he was still studying when the artist was awarded the V. Vizgirda Prize for extending the traditions of the Lithuanian interwar expressionist group ARS. The combination of different types of Litvak and ARS expressionism, a distinctive soft and agile stroke, and a contrasting combination of rich reds and blues give Teitelbaumas' works exclusivity and recognizability.

This recognizable style is also visible in Teitelbaumas interpretation of Bunka's Moses. Even though Teitelbaumas paints almost exclusively from nature, he often adds mythology to his chosen motives, so even when painting the old towns of Vilnius or Kaunas, he seeks to pull out the stories and legends that have been absorbed into the old walls.

Therefore though religious plot is not so common for Teitelbaumas, it is not entirely foreign. In the interpretation of the sculpture, we see the whole story of Moses, from the meeting with God grazing the sheep on Mount Sinai to leading the Israelites out of Egypt and across the Red Sea. Thus Teitelbaumas 'extracts' the story of the prophet from the portrait by Bunka.

Ilja Bereznickas

Ilja Bereznickas (g. 1948) – viena svarbiausių figūrų Lietuvos animacijoje. 1985 m. baigęs Aukštuosius scenaristų ir režisierių kursus Maskvoje, pradėjo darbus kino studijose – iš pradžių Lietuvoje, o vėliau ir Izraelyje, Norvegijoje, JAV. 2002 m. Vilniaus dailės akademijoje įkūrė animacijos specialybę, ten dėsto iki šiol, o 2003–04 dėstė Vizualiojo meno mokykloje Niujorke. Geriausiai žinomas Bereznicko animacinis filmas „Baubas“ (1987), pelnęs prizą „Mio“ tarptautiniame kino festivalyje Tomaro mieste (Portugalija), vėliau sulaukė ne vieno tęsinio. 2014 m. Lietuvos Respublikos Prezidentės apdovanotas ordinu už „Už nuopelnus Lietuvai“, 2015 m. „Fredrikstad“ animacijos festivalyje Norvegijoje režisieriui įteiktas „Auksinis Gunaras“ už viso gyvenimo pasiekimus.

Savo stilių autorius kildina iš karikatūros, o tai leidžia į įprastus ar rimtus dalykus pažvelgti iš netikėtos, ironiškos ar džiugios perspektyvos. Šią stilistiką Bereznickas naudoja ne tik filmuose, bet ir knygų iliustracijose, komiksuose. Ši stilistika rado savo vietą ir Bunkos Mozės interpretacijoje – nugarinėje pagrindo pusėje matome tipiškus Bereznicko personažus, šįkart sekančius paskui Mozę per dykumą. Pats portretas ir jo nugarinė dalis spalvingai aprašytas hebrajiškais rašmenimis. Tuo tarpu pagrindo priekyje matome obelį giliai įleistomis šaknimis. Obuolys turi simbolišką reikšmę žydų Naujųjų metų šventėje – per Roš ha-šaną valgomos obuolių skiltelės su medumi, tikintis saldžių ateinančių metų. Jakovo Bunkos sūnus Eugenijus, tęsdamas tėvo veiklą, už Jakovo Bunkos labdaros ir paramos fondo lėšas įkūrė Litvakų atminimo sodą Medsėdžių kaime. Čia „sodinamos“ tautodailininko Artūro Platakio iškaltos metalinės obelys, žyminčios vietoves Lietuvoje, kuriose buvo įsikūrusios žydų bendruomenės. Šiuo metu sode jų yra 50, o pagal įkūrėjų planus čia „nokinti atminimo vaisius“ turėtų apie pustrečio šimto obelių.

Ilja Bereznickas (b. 1948) is one of the most important figures in Lithuanian animation. After graduating from the Higher Courses for Screenwriters and Directors in Moscow in 1985, he began working in film studios, first in Lithuania, and later in Israel, Norway and the USA. He established the discipline of animation at the Vilnius Academy of Arts in 2002, where he still teaches, and in 2003–04 he taught at the School of Visual Arts in New York. Bereznickas best-known animated film Baubas (1987) won a prize at the Mio International Film Festival in Tomar (Portugal) and later spawned a number of sequels. Bereznickas was Awarded the Order of Merit to Lithuania by the President of the Republic of Lithuania in 2014 and in 2015 he was awarded the Golden Gunnar for his lifetime achievements at the Fredrikstad Animation Festival in Norway.

The author derives his style from caricature, which allows him to look at ordinary or serious things from an unexpected, ironic or joyful perspective. Bereznick uses this style not only in films, but also in book illustrations and comics. This stylistics also found its place in interpretation of Bunka's Moses. On the back of the base we see the typical characters of Bereznickas, this time following Moses through the desert. The portrait itself and its back are colorfully lettered in the Hebrew alphabet. Meanwhile, in front of the base, we see an apple tree with deeply indented roots. The apple has a symbolic meaning in the Jewish New Year celebration – apple slices with honey are eaten through Rosh Hashan in anticipation of a sweet coming year. Eugenijus, the son of Jakovas Bunka, while continuing his father's activities, established the Litvak Memorial Garden in Medsėdžiai village with the funds of the Jakovas Bunka Charity and Support Foundation. Metal apples carved by folk artist Artūras Platakis are planted here, marking the places in Lithuania where Jewish communities were located. There are currently 50 of them in the garden, and according to the founders' plans, there would be about two and a half hundred apples to 'ripen the fruit of remembrance' here.

Raimondas Savickas

Raimondas Savickas (g. 1955) – Lietuvos intelektualų dinastijos atstovas. Jo senelis Jurgis Savickis buvo tarpukario diplomatas ir rašytojas, o tėvas Augustinas – viena svarbiausių pokario Lietuvos tapybos ir menotyros figūrų. Raimondas Vilniaus universitete įgijo bibliotekininko-bibliografo specialybę. Pradėjo tapyti baigęs šias studijas, dailės pagrindus įgijo savo tėvo, tapytojo Augustino Savicko studijoje ir Vilniaus keturmetėje dailės mokykloje (dabar J. Vienožinskio dailės mokykla). Greta kūrybinės veiklos, yra aktyvus kultūrinio ir visuomeninio gyvenimo organizatorius: įkūrė galeriją, joje – pirmąją Lietuvoje dailės mokyklą suaugusiesiems, rengia tarptautinius edukacinius dailės projektus, o taip pat inicijuoja įvairias veiklas, padedančias nuo Rusijos agresijos nukentėjusioms Gruzijai ir Ukrainai. Už šią veiklą apdovanotas Ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Riterio kryžiumi.

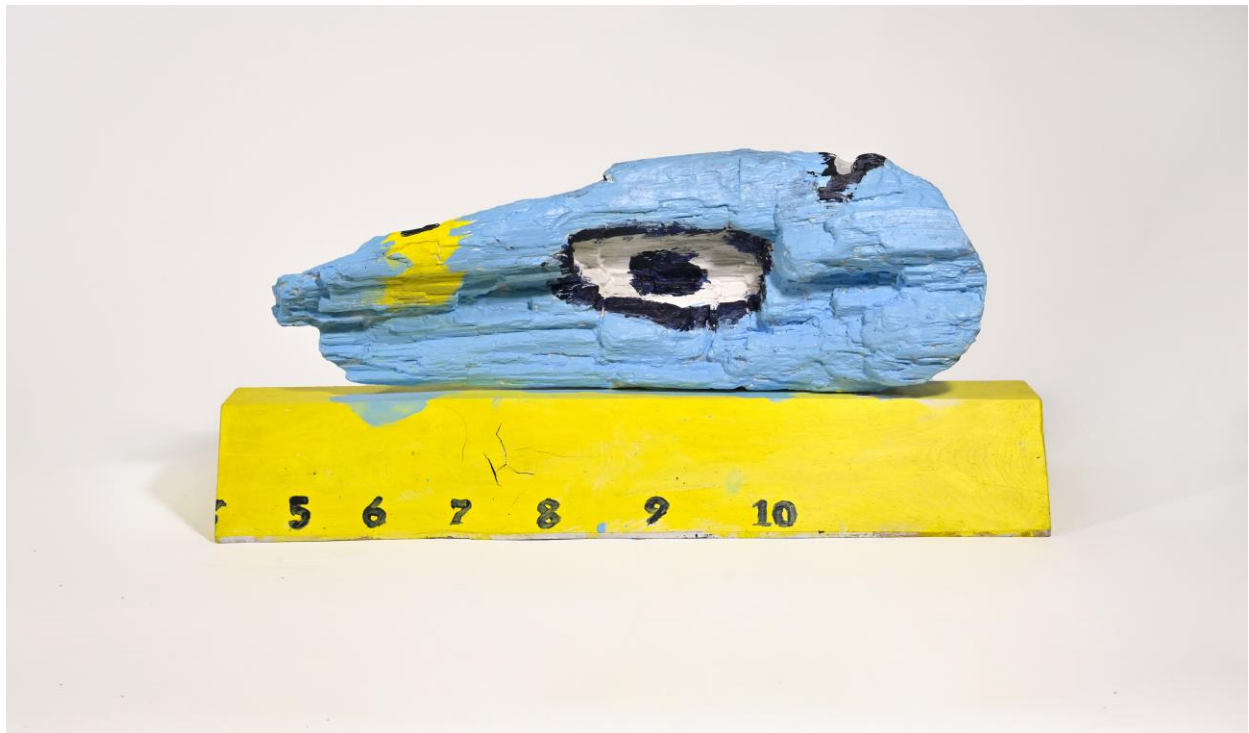
R. Savickas kūryboje nuosekliai plėtoja ekspresyvios koloristinės prancūzų tapybos mokyklos principus. Paveikslams būdinga raiškūs sodrių spalvų deriniai, apibendrinta kompozicija, vienišos melancholiškos figūros. Šiuo bruožus matome ir jo pasiūlytoje Bunkos Mozės interpretacijoje – sodrių spalvų derinys išryškina Mozės veido išraišką, jo liūdną susimąstymą. Ryškioms portrete panaudotoms spalvoms solidumo suteikia gilaus mėlio pagrindas.

Raimondas Savickas (b. 1955) is a representative of a Lithuanian dynasty of intellectuals. His grandfather Jurgis Savickis was an interwar diplomat and writer, and his father Augustinas was one of the most important figures in post-war Lithuanian painting and art history. Raimondas became a librarian-bibliographer at Vilnius University. He started painting after graduating from these studies, and learned the basics of art at the studio of his father and at the four-year art school in Vilnius (now J. Vienožinskis Art School). In addition to creative activities, he is an active organizer of cultural and social life: he has established a gallery, the first art school for adults in Lithuania, organizes international educational art projects, as well as initiates various activities to help Georgia and Ukraine, which have suffered from Russian aggression. He was awarded the Knight's Cross of the Order of Merit for Lithuania for this activity.

In his work, R. Savickas consistently develops the principles of an expressive French school of painting. The paintings are characterized by vivid combinations of rich colors, generalized composition, lonely melancholic figures. We also see the features of this in his proposed interpretation of Bunka's Moses – the combination of rich

colors highlights the expression of Moses' face, his sad contemplation. The bright colors used in the portrait are solidified by a deep blue base.

Leo Ray

Leo Ray (g. 1950) – vilnietis, baigęs Vilniaus universitetą ir Vilniaus dailės akademiją, nuo 1991 m. gyvenantis Tel Avive (Izraelis), kur kuria tapybos, grafikos, mažosios skulptūros darbus bei dėsto tapybą bei kaligrafiją. Leo Ray aktyviai pristato savo kūrybą personalinėse ir grupinėse Izraelyje, Lietuvoje ir visame pasaulyje.

Pagrindinė veikėja jo darbuose – linijos, dėmės bei spalvos ritmika. Jau daugiau nei 10 metų jis vysto „Begalinį paveikslą“ – tarsi tapybinį dienoraštį, kur atskiros drobės pratęsia viena kitą, motyvai, raiškos sprendimai pereina iš paveikslų į paveikslą, ir parodos žiūrovui tampa itin vientisu patyrimu. Paveiksluose sau vietą randa ir realių žmonių portretai, ir išgalvoti personažai, ir improvizacijos klasikinių paveikslų temomis. Juose jis derina klasikinę, realistinę ir modernią, primityvistinę, animacinę raišką, taip pabrėždamas matomos ir įsivaizduojamos tikrovių persipynimą.

Leo Ray pasiūlytoje Bunkos Mozės interpretacijoje tos tikrovės taip pat persipina, ir taip sukurama vizualinė metafora. Nepaisydamas Bunkos pasiūlytos Mozės veido struktūros, Ray ant viršaus ryškiomis spalvomis, drąsiomis linijomis sukuria naują veidą. Pastarasis pirmiausia patraukia dėmesį savo žaismingumu, tačiau gilinantis į jo kreivumus, greitai išryškėja „apatinis“, tikrasis mąšlus Bunkos Mozės veidas.

Leo Ray (b. 1950) graduated from Vilnius University and Vilnius Academy of Arts. Since 1991 he is living in Tel Aviv (Israel), where he creates paintings, graphics, small sculptures and teaches painting and calligraphy. Leo Ray actively presents his work in personal and group exhibitions in Israel, Lithuania and around the world. The main character in his works is the rhythm of lines, spots and color. For more than 10 years, he has been developing The Infinite Painting – a painting diary, where a canvas works as an extension of the one before, where motifs, means of expression move from painting to painting, and the exhibition becomes a continuous experience for the viewer. Portraits of real people, fictional characters and improvisations on the themes of classic paintings find a place in the paintings. In them, he combines classical, realistic and modern, primitivistic, animated expression, thus emphasizing the intertwining of visible and imagined realities.

In Leo Ray's interpretation of Bunka's Moses, those realities also intertwine, creating a visual metaphor. Despite Bunka's proposed Moses face structure, Ray creates a new face on top with bright colors and bold lines. The latter attracts the attention with its playfulness, but as the eye starts noticing the curves of the wooden structure, the real, thoughtful face of Bunkos Moses quickly emerges in the background.

Dimitrij Gutov

Dimitrijus Gutovas (g. 1960) – žymus rusų dailininkas ir dailėtyrininkas. 1992 m. baigė dailėtyros studijas Sankt Peterburgo valstybiniame akademiniame I. Repino tapybos, skulptūros ir architektūros institute, studijuodamas

pradėjo ir menininko karjerą. Gutovas neapsiriboja viena medija: piešia, tapo, filmuoja ir fotografuoja, kuria skulptūras, instaliacijas. Savo kūrinuose dažnai naudoja vizualines citatas iš Vakarų dailės istorijos, ortodoksų ikonų, Rytų kaligrafijos, dažnai svarbią vietą jo kūrinuose užima tekstas – literatūros citata ar kasdienis posakis. Gutovo darbai eksponuoti viename iš svarbiausių šiuolaikinio meno renginių – Venecijos, Stambulo bienalėse, documenta parodoje Kaselyje, jo kūrinių yra įsigiję svarbiausi Rusijos dailės ir šiuolaikinio meno muziejai, o taip pat Nacionalinis modernaus meno muziejus Paryžiuje.

Bunkos Mozės galvos repliką Gutovas sutvarstė kaip ligonį, palikdamas atvertas tik akis. Natūralios medienos pagrindas ir nebalintos drobės koloritas išryškina atliejos akių tamsų gilumą, 30 metų iki skulptūrai nugriūnant vėjo ir lietaus gairintos medienos faktūrą. „Tvarsčiai“ išrašyti jidiš kalba.

Dimitrij Gutov (b. 1960) is a famous Russian painter and art critic. He graduated from art history and theory studies at the I. Repin State Academic Institute of Painting, Sculpture and Architecture in St. Petersburg in 1992, but he began his career as an artist while he was still studying. Gutov is not limited to one medium: he draws, paints, films and takes photographs, creates sculptures and installations. He often uses visual quotes from the Western art history, Orthodox icons, and Eastern calligraphy in his works, and often a literary quote or an everyday expression occupies an important place in his works. Gutov's works have been exhibited at one of the most important contemporary art events – Venice, Istanbul Biennale, documenta exhibition in Kassel, his works have been acquired by the most important museums of Russian fine art and contemporary art, as well as the National Museum of Modern Art in Paris.

Gutov bandaged the replica of Moses' head as if he was a sick man, leaving only his eyes open. The base of the natural wood and the color of the unbleached cloth highlight the depth of the dark eyes of the sculpture and the texture of wood that was polished by wind and rain for 30 years before it fell. Bandages are written in Yiddish.

Daiva Kairevičiūtė

Daiva Kairevičiūtė (g. 1971) – lietuvių grafikė, turinti išskirtinį braižą – jos kūrinuose dažniausiai šviesiame, neutraliame fone veikia juodos judrios figūros, kurias papildo vienos ar kelių ryškių spalvų akcentai. Kaip pati sako – juoda spalva jos kūrinuose simbolizuoja paslaptį. Baigusi grafiką Vilniaus dailės akademijoje, ji aktyviai dalyvauja grafikos parodose, kuria iliustracijas, fotografuoja.

Kairevičiūtės interpretacijoje Bunkos Mozė sutalpina peizažą. Plokščia lygi horizonto linija primena dykumą, sodrus dangaus mėlis palaipsniui artėdamas prie horizonto linijos pageltonija, sukurdamas aušros įspūdį. Juoda paslapties spalva šįkart vaizduojamas kalnas, taip primenant Sinajaus kalno, kurio viršūnėje Mozė išgirdo 10 įsakymų iš Dievo, istoriją. Kalno viršūnė dengia Mozės akis – tai, ką jis regėjo kalno viršūnėje, žinoma tik jam pačiam.

Daiva Kairevičiūtė (b. 1971) is a Lithuanian graphic artist with an exceptional style: her works usually feature black and active figures against a light, neutral background, complemented by accents of one or more bright colors. As she herself says, the black color symbolizes a mystery in her works. After graduating from Vilnius Academy of Arts, she actively participates in graphic art exhibitions, creates illustrations and photographs.

In Kairevičiūtė's interpretation, Bunka's Moses accommodates a landscape. A flat, smooth line of the horizon resembles a desert, the lush blue of the sky gradually yellows approaching the line of the horizon, creating the impression of dawn. The black color of the mystery this time depicts a mountain, thus reminiscent of the story of Mount Sinai, at the top of which Moses heard 10 commandments from God. The top of the mountain covers Moses' eyes which might mean that what he saw at the top of the mountain is known only to himself.

Matvei Vaizberg

Matvejus Vaizbergas (g. 1958) – litvakiškas šaknis turintis žymus Ukrainos tapytojas. 1985 m. baigė Ukrainos grafikos akademiją, nuo 1989-ųjų dalyvauja parodose, kuria tapybos ir grafikos srityse, iliustruoja ir projektuoja knygas, jo kūrinių yra įsigiję Ukrainos, Lietuvos, JAV, Vokietijos muziejai. Savo kūryboje jis permąsto klasikinės ir modernios dailės paveldą, savitai interpretuoja religines temas. 2014 m. sukūrė visame pasaulyje, tame tarpe ir Lietuvoje, eksponuotą ciklą „Siena“, apjungiantį biblinę ir Maidano temas. 2019 m. sukurtą ciklą „Svetimi namai“ įkvėpė „Laiptų galerijos“ Šiauliuose organizuoto plenero metu aplankytas Žagarės miestelis ir skaudi jo žydiškoji atmintis.

Bunkos Mozei interpretacijoje Vaizbergas parinko žalią spalvą, kuri primena vieno žymiausių litvakų tapytojų Marco Chagallo darbus. Chagallas savo drobėse įamžino litvakiškų štetlų medinių namų žalumą, kurį Vaizbergas atpažino

ir Žagarėje. Tuo tarpu geltona Dovydo žvaigždė ir geltonas užrašas „Jude“ – nacių žydams priskirti atpažinimo ženklai, Vaizbergo darbe primenantys ilgaamžės kultūros išniekinimo ir didžiulės žmonių grupės nužmoginimo nusikaltimą.

Matvei Vaizberg (b. 1958) is a famous Ukrainian painter with Litvak roots. In 1985 he graduated from the Ukrainian Academy of Graphic Arts, and since 1989 has been participating in painting and graphics exhibitions, illustrating and designing books. His works have been acquired by museums in Ukraine, Lithuania, the USA and Germany. In his work, he rethinks the heritage of classical and modern art, interpreting religious themes in a unique way. In 2014 he created a series titled 'The Wall' combining biblical and Maidan themes, the series was exhibited all over the world, including Lithuania. Another series "Foreign House" was inspired by the town of Žagarė and its painful Jewish memory. Vaizberg visited Žagarė during a symposium organized by Laiptų galerija in Šiauliai.

In the interpretation of Bunka's Moses, Vaizberg chose a specific green colour, which is reminiscent of the works of Marc Chagall, one of the most famous Litvak painters. In his canvases, Chagall immortalized the green wooden houses in the Litvak Shtetls, which Vaizberg recognized in Žagarė as well. Meanwhile, the yellow star of David and the yellow inscription 'Jude' are identification marks assigned to Jews by the Nazi regime, reminds of the cruel dismissal a long lasting culture and the crime of dehumanization of a large group of people.

Algirdas Mikutis

Algirdas Mikutis (g. 1957) – lėlių teatro režisierius, juvelyras. 1979 m. baigęs lėlių teatro aktoriaus studijas Lietuvos valstybinėje konservatorijoje, ilgą laiką dirbo aktoriumi, režisieriumi ir dailininku Vilniaus ir Telšių lėlių teatruose, statė spektaklius kituose teatruose bei televizijoje. Greta to, nuo 1985 m. pradėjo dalyvauti ir juvelyrikos parodose. Juvelyrikoje ir mažųjų formų skulptūrose naudoja įvairias medžiagas – gintarą, dramblio kaulą, brangiuosius metalus. Kūriniuose Mikutis dažnai improvizuoja lietuvių pagoniškosios ir kitų įvairių senųjų kultūrų meno temomis, kuria subtilios modeliuotės mitologinių būtybių statulėles.

Bunkos Mozę Mikutis pakeičia minimaliai – vieną atlieją visą padengia aukso, o kitą apgaubia subtilia aukso juostele, tačiau tuo atkreipia dėmesį į Mozės istoriją. Mozės iš Egipto išvesti izraelitai, negalėdami sulaukti 40 dienų ant Sinajaus kalno Dievo instrukcijų klausančio savo vadovo, pradėjo abejoti tiek juo, tiek jo Dievu, tad nusiliedino aukso veršį – dievo stabą. Sugrįžęs Mozė aukso veršį sudaužė ir jo garbinimą pasmerkė, nes buvo pažeistas Dievo įsakymas negarbinti stabų, tačiau užstojo nusidėjusius izraelitus prieš Dievą ir galiausiai pervedė izraelitus per Raudonąją jūrą. Paausudamas Mozės atvaizdą, Mikutis nekuria iš Mozės stabo, tačiau jam suteikia pelnyto didingumo.

Algirdas Mikutis (b. 1957) is a puppet theater director and a jeweler. After graduating from the Lithuanian State Conservatory in 1979, he worked as an actor, director and artist at the Vilnius and Telšiai Puppet Theaters, and staged performances at other theaters and on television. In addition, since 1985 he started participating in jewelry exhibitions. He uses various materials like amber, ivory and precious metals in his jewelry pieces and small sculptures. In his works, Mikutis often improvises on the themes of Lithuanian pagan and other ancient cultures, creating subtle statues of mythological creatures.

Mikutis changes Bunka's Moses minimally. One copy he completely covers with gold and another wraps around with a delicate gold ribbon. By doing that he draws attention to the history of Moses. After the Israelites were led out of Egypt by Moses, he spent 40 days on Mount Sinai listening to God's instructions. The Exodus, becoming anxious while waiting for Moses, began to doubt both him and his God, so they casted a golden calf, an idol of God. When Moses returned, he broke the golden calf and condemned his worship, for God's commandment not to worship idols was violated. However, he convinced God to forgive them and eventually led the Israelites across the Red Sea. Gilding the image of Moses, Mikutis does not create the idol of Moses, but shows him respect he deserves.

Mindaugas Šnipas/ Tatjana Kazimierėnienė

Tatjana Kazimierėnienė (g. 1951) Vilniaus dailės institute baigė grafikos studijas, kuria estampus, mažąją grafiką, bendradarbiauja knygų apipavidalinimo srityje. Nuo 1980 m. dalyvauja grupinėse parodose, yra surengusi personalinių parodų Lietuvoje bei užsienyje. Kazimierėnienės darbų yra svarbiausiuose Lietuvos muziejuose ir privačiose meno kolekcijose Kanadoje, JAV, Izraelyje, Australijoje, Vokietijoje, Suomijoje, Norvegijoje. Jos kūryboje svarbiausia – gamtos tema. Kūriniuose ji siekia atskleisti naujas gamtos būsenas, atskleisti gamtos mistiškumą, gamtos ir būties vieningumą.

Kazimierėnienės ir Šnipo pasiūlytoje Bunkos Mozės interpretacijoje elegantiškai žaidžiama skirtingų medžiagų faktūrų grafiškais deriniais, Mozės portretas atgyja nuo grafiškai vilnijančio piešinio. O akmuo ir inkaras tampa užtikrinto įsitvirtinimo simboliais.

Tatjana Kazimierėnienė (b. 1951) graduated from the Vilnius Art Institute with a degree in graphics. She is creating prints, small graphics, and cooperating in the field of book design. Since 1980 she has participated in group exhibitions, had personal exhibitions in Lithuania and abroad. Kazimierėnienė's works are in the most important Lithuanian museums and in the private art collections in Canada, the USA, Israel, Australia, Germany, Finland and Norway. The most important thing in her work is the theme of nature. In her works, she seeks to reveal new states of nature, to reveal its mysticism, the unity of nature and being.

The interpretation of Bunka's Moses proposed by Kazimierėnienė and Šnipas elegantly plays with graphic combinations of textures of different materials, and Moses' portrait comes to life due to a graphic drawing, which evokes a rippling effect. The stone and anchor become symbols of a secure entrenchment.

Aleksandra Jacovskytė (g. 1945), baigusi grafikos ir scenografijos studijas Vilniaus dailės institute, geriausiai žinoma kaip teatro dailininkė, sukūrusi scenografijų, kostiumų daugybei teatro, operos, baletų spektaklių tiek Lietuvoje, tiek užsienyje. Be to, 1977–1987 m. dirbo dailininke Lietuvos televizijoje, nuo 1994 m. dirba kuratore Vilniaus Gaono žydų muziejuje. Greta scenografijos ji kuria grafiką ir fotografuoja, jos kūrinių yra įsigiję svarbiausi Lietuvos muziejai.

Jos scenografija ir kostiumai turi itin savitą braižą – jis išsiskiria įsigiliniu į dramaturgiją ir personažą, išieškotais spalviniais sprendimais ir švaria, lakoniška forma. Komentuodama savo darbą, pati pabrėžia, kad pirmiausia ieško bendro spalvinio ritmo, ir tik tada pradeda ieškoti formos ir detalių.

Jacovskytės ir Šnipas bendroje Bunkos Mozės interpretacijoje Mozė tarsi atgauna kūną. Jūros vandens ar dykumos smėlio nugalinti lenta laiko Mozės galvą, o nulūžęs ožio ragas primena rodančią ranką. Ant Mozės veido vietos randa visas spalvų spektras, taip išskleidžiant Mozę kaip įvairiapusę, spalvingą asmenybę.

Aleksandra Jacovskytė (b. 1945), who graduated from the Vilnius Art Institute with a degree in graphics and scenography, is best known as a theater artist who has created scenography and costumes for many theater, opera and ballet performances both in Lithuania and abroad. In addition, in 1977-1987 she worked as an artist in Lithuanian television and since 1994 she works as a curator at the Vilna Gaon Museum of Jewish History. In addition to scenography, she creates graphics and takes photographs, and her works have been acquired by the most important Lithuanian museums. Her scenography and costumes have a very distinctive character. They stand out due to a close reading of the dramaturgy and the character, thought-through colour schemes and clean, laconic form. Commenting on her work, she emphasizes that she first looks for a rhythm of colours, and only then begins to think of form and detail.

In Jacovskytė's and Šnipas' joint interpretation of Bunka's Moses, Moses seems to regain a body. A wooden board polished by the sea water or the sand of the desert holds the head of Moses, and the broken horn of a goat resembles a pointing hand. A full spectrum of colours finds its place on Moses' face, thus unfolding Moses as a versatile, colourful personality.

Mindaugas Šnipas

Mindaugas Šnipas (g. 1960) dar studijuodamas skulptūrą Vilniaus dailės institute 9 deš. tapo vienu ryškiausių savo kartos menininkų. Ilgametėje Lietuvos medinės skulptūros tradicijoje jis randa vietos pasisakyti – grubiai tašytą ar tik minimaliai formuotą seną ar sendintą medieną jis jungia su kasdienybėje rasta objektais, naudojamose medžiagose išryškinant laiko žymes, atkreipiant dėmesį, kad tai tik didesnės visumos dalis.

Greta parodinių kūrinių, Šnipas aktyviai dirba ir monumentaliosios skulptūros srityje. Kaune galima rasti jo sukurtus kompozitorių Stasio Šimkaus ir Juozo Naujalio biustus, Jonavoje – paminklą Abraomui Kulviečiui, Vilniuje – rusų

poetui Konstantinui Balmontui. 1996 m. pagal išeivijos skulptoriaus Vytauto Kašubos projektą Šnipas įgyvendino paminklą kunigaikščiui Gediminui Vilniuje, 1997 m. sukūrė paminklinį biustą Vilniaus Gaonui pagal Kazimiero Valaičio gipsinį modelį.

Mindaugas Šnipas (b. 1960) became one of the brightest artists of his generation when he was still studying sculpture at the Vilnius Art Institute in the 1980s. In the long tradition of Lithuanian wooden sculpture, he finds a place to speak – he combines roughly carved or only minimally formed old or aged wood with objects found in everyday life, emphasizing the signs of the past time in the materials used, highlighting that it is only a part of a larger whole.

In addition to exhibitions, Šnipas is also active in the field of monumental sculpture. One can find busts of composers Stasys Šimkus and Juozas Naujalis in Kaunas, a monument to Lithuanian jurist Abraomas Kulvietis in Jonava, and to the Russian poet Konstantin Balmont in Vilnius. According to the project of the diaspora sculptor Vytautas Kašuba, Šnipas implemented a monument to Duke Gediminas in Vilnius in 1996 and created a monumental bust for Vilna Gaon based on the gypsum model of Kazimieras Valaitis in 1997.

Aloyzas Janušauskas *Liejikas*

Rimas Keturka *Liejikas*

